

KAMU GÖREVLİLERİNE, KURUMLARINCA AVUKAT SAĞLAMA VEYA MASRAFLARINI KARŞILAMA ŞEKLİNDE YAPILACAK HUKUKİ YARDIMA İLİŞKİN İNCELEME

REVIEW IN REGARD TO LEGAL AID IN THE FORM OF APPOINTING
A DEFENSE COUNSEL OR PAYING FEES OF THE ATTORNEY
FOR PUBLIC OFFICIALS BY THEIR INSTITUTIONS

Civan BAŞAR*

Özet: Görevlerini yaparken işledikleri iddia edilen bir suçtan dolayı haklarında soruşturma veya kovuşturma başlayan kamu görevlilerinden bir kısmına, kurumu tarafından avukat sağlama veya vekâlet verdiği avukatın ücretinin ödenmesi şeklinde hukukî yardım yapılması hususu farklı kanunlarla düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler arasında hukukî yardımın yapılmasına ilişkin ödeme koşulları ve miktarları ile müracaat ve karar süreçleri yönünden önemli farklılıklar bulunmaktadır. Dahası kurumların ilgili kanunlarında yer alan hukukî yardıma ilişkin hükümlerin uygulanmasına yönelik çıkarılan yönetmeliklerde, normlar hiyerarşisine uyumlu olmayan düzenlemelere de yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Hukukî yardım, avukat, soruşturma, kovuşturma, kamu görevlisi.

Abstract: Provision of legal aid to some of the public officials who are under investigation or prosecution for crimes allegedly committed in relation to their official duty through appointing a defense counsel or paying fees of the attorney who is already hired is regulated by various laws. Significant differences exist among these provisions in regard to the amount and terms of payment as well as the application and decision making processes of providing legal aid. Moreover the bylaws issued to show the implementation of provisions of the respective laws on providing of legal aid contain provisions that are inconsistent with the hierarchy of norms.

Keywords: Legal Aid, Attorney, Investigation, Prosecution, Public Official.

* Avukat, Ankara Barosu.

I. Giriş:

Kişiler soruşturmaya veya kovuşturmaya maruz kalmaları halinde müdafiliklerini yapmak üzere serbest olarak ve usulüne uygun şekilde notere vekaletname düzenlettirmek suretiyle anlaştıkları ve sözleştikleri bir avukatı tayin etme yasal hakkına sahiptirler. Ancak ilgili mevzuatında gerekli düzenlemeleri bulunan bazı kamu kurumlarının, bu mevzuatlarında öngörülen şartların bulunması ve yetkili mercilerin karar ve onaylarının alınması halinde kendi kurumlarında görevli personele kurumca avukat sağlanması veya personelin vekalet verdiği avukatın ücretinin kurum bütçesinden ödenmesi şeklinde hukukî yardımda bulunma imkânları bulunmaktadır. Kurumu tarafından avukat tayin edilmesi veya vekalet verdiği avukatın ücretinin ödenmesi şeklinde yardım edilen kamu görevlisinin, ayrıca kendi irade ve imkânları ile başka avukat tayin etme hakkı devam etmekte, bu konuda diğer kişilerin sahip olduğu tüm yasal hakları kamu görevlileri de elbette kullanabilmektedir.

Anılan mevzuat düzenlemelerine bakıldığında, yasa koyucu tarafından bazı görevlerin icrası esnasında kamu görevlilerinin sorumlu tutulabileceği eylem ve işlemlerle ilgili olarak kurumundan hukukî yardım alabileceğini bilmeleri ve böylece de üzerlerinde oluşacak baskının azaltılması suretiyle görevlerini bazı endişelerden uzak yerine getirmelerinin sağlanmasının amaçlandığı, bir bakıma görevden kaynaklanan bu tip durumlarda ve mevzuatta belirlenen şartların oluştuğu olaylarla sınırlı olarak kamu kurumlarınca, personelin avukat ihtiyacının karşılanmasının öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu konuda yasa koyucunun bütün kamu kurumları ve görevlileri için benzer düzenlemeyi yapmamış olmasından, bazı kamu kurum ve görevlileri bakımından bir ayrıcalık oluşturulduğu ve sınırlı olarak bu yardımın düzenlendiği görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, yasa ile tevdi edilmiş görevlerin icrası sırasında meydana gelen olaylar nedeniyle soruşturma veya kovuşturmaya maruz kaldıklarında hangi kamu kurumu görevlileri için hangi şart ve durumlarda nasıl hukukî yardım öngörüldüğü ile kurumların yardım koşulları ile usul ve esasları arasındaki farklılıkların gösterilmesi, keza bu yardımları içeren mevzuat hükümlerinde normlar hiyerarşisine uyumlu olmayan düzenlemelerin bulunup bulunmadığının ortaya konulmasıdır.

Bu çalışma konusu ile ilgili olarak akademik çalışma ve içtihat bulma güçlüğü nedeniyle kaynakça sorunu yaşandığından, önce mevzuatında personeline yönelik avukat sağlama veya personelin vekalet verdiği avukatın ücretinin ödenmesine ilişkin düzenleme bulunan kamu kurumları ve bu düzenlemelerinde yer verilen yararlanma koşulları ve sınırlamalarının neler olduğu incelenecek, müteakiben bu düzenlemeler arasındaki farklılıklar incelenip, mevcut düzenlemelerde eksik ve hatalı olduğu değerlendirilen hususlara ilişkin eleştirilere yer verilecektir.

II. Kamu Kurumlarının Personeline Avukat Sağlama veya Personelin Vekâlet Verdiği Avukatın Ücretinin Ödenmesi Şeklinde Hukukî Yardıma İlişkin Düzenlemeler:

Mevzuatta kamu kurumlarının personeline avukat sağlama veya personelinin vekâlet verdiği avukatın ücretinin ödenmesi şeklinde yapılan hukukî yardım konusu sınırlı olarak düzenlenmiş olup, bütün kamu görevleri ve görevlilerini kapsayan bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle her düzenleme için inceleme, ayrı ayrı aşağıda yapılmıştır:

A. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında hukukî yardım:

1. Yararlanma şartları:

3713 sayılı Kanunun 15 nci maddesi,

“Terörle mücadelede görev alan istihbarat ve kolluk görevlileri ile bu amaçla görevlendirilmiş diğer personelin, bu görevlerinin ifasından doğduğu iddia edilen suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda müdafî olarak belirlediği en fazla üç avukatın ücreti ödenir ve bunlara avukatlık ücret tarifesine bağlı olmaksızın yapılacak ödemeler, ilgili kuruluşların bütçelerine konulacak ödenekten karşılanır.

Avukatların ücretlerinin ödenmesine ilişkin esas ve usûller, Millî Savunma ve İçişleri bakanlıklarınca müştereken çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir” hükmünü içermektedir.

Maddenin ikinci fıkrasına istinaden çıkarılan Terörle Mücadelede Görev Alan Personelin, Bu Görevlerinin İfasından Doğduğu İddia Edi-

len Suçlardan Dolayı Yapılan Soruşturma Ve Kovuşturmalarda Müdafii Olarak Belirlediği Avukat Veya Avukatların Ücretlerinin Ödenme Usul Ve Esaslarına Dair Yönetmeliğin¹ 5 nci maddesi,

“ (1) Bu Yönetmelik hükümlerine göre avukatlık ücretinin ödenebilmesi için;

- a) Personel hakkında, terörle mücadelede aldığı görevlerin ifasından doğduğu iddia edilen suçlardan dolayı bir soruşturma veya kovuşturma bulunması,
- b) Personelin, bu soruşturma veya kovuşturmada müdafii olarak belirlediği avukat veya avukatlara usulüne uygun olarak vekâletname vermesi,
- c) Personelin 8 inci maddede belirtilen usule uygun olarak talepte bulunması,
- c) Yönetmeliğin 11 inci maddesi gereğince ilgili komisyon tarafından personelin avukatlık ücretinin ödenmesine karar verilmesi, gerekir” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelere göre personelin bu yardımdan yararlanılabilemesi için öncelikle şu şartların oluşması gerekmektedir:

- a. Terörle mücadelede görev alan istihbarat ve kolluk görevlisi personel olunmalı veya diğer personel için de yine bu amaçla görevlendirilmiş olunmalıdır.
- b. Terörle mücadele görevlerinin ifasından doğduğu iddia edilen suçlardan dolayı personel hakkında bir soruşturma açılmış olmalı veya kovuşturmaya başlanmış olmalıdır.²
- c. Bu şekilde soruşturmaya veya kovuşturmaya maruz kalan personel müdafisini/müdafilerini belirlemiş olmalı ve usulüne uygun olarak kurumundan talepte bulunmalıdır.

¹ www.mevzuat.gov.tr./Yonetmelikler.aspx.

² 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “Tanımlar” başlıklı 2 nci maddesinde soruşturma ve kovuşturma şu şekilde tanımlanmıştır:
Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre.
Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre.

2. Müracaat ve karar süreci:

Anılan Yönetmelik hükümleri uyarınca durumu yukarıda belirtilen şartlara uyan personelin talebini ileticeği müracaat evrakında, soruşturma/kovuşturmayla ilgili belgeler ile vekâletname ve avukatlık sözleşmesinin sunulması gerekir.³

Görevdeki personel için talebi alan ilk amiri, diğer personel için ise ikâmetgahının bulunduğu yerdeki ilgili kurumun bağlı birimi tarafından, olayla ilgili tüm bilgi ve belgeler ile kanaatlerini içeren raporlarını hazırlayarak bunların merkez teşkilatına gönderilmesiyle talep hakkındaki karar verme süreci başlamaktadır.⁴

Yönetmelikte taleple ilgili olarak merkez teşkilatlarında oluşturulacak komisyonlar tarafından karar verilmesi öngörülmüş olup, komisyon teşkili ile ilgili hükümlere bakıldığında Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü olmak üzere beş kurum için komisyon üyelerinin kimlerden oluşacağı ayrı ayrı belirlenmiştir. Komisyonların yapısına bakıldığında, kurumların personel ve hukuk birimleri ile en az daire başkanı statüsünde belirlenen diğer birimlerden katılacak üyelerden oluşturulduğu görülmektedir.⁵

Komisyonların taleple ilgili olarak verecekleri kararlar, ilgisine göre kurumların en üst amirleri tarafından onaylanmakla kesinleşecektir.⁶

3. Yardımın Kapsamı ve Sınırları:

3713 sayılı Kanununun 15 nci maddesi ve Yönetmeliğin 5 nci maddesi 1/a bendine göre anılan hukukî yardımın talep edilebilmesi için ya kolluk veya istihbarat görevlisi olup terörle mücadelede görev alınmış olması ya da bunların dışındaki personel için de yine terörle mücadelede görev alınması gerekmektedir.

Bu yardımın yapılabilmesi için personel hakkında ya savcılıklarca bir soruşturma başlatılmış olması ya da kamu davası açılması⁷ suretiyle ilgili mahkemede kovuşturmanın başlamış olması gerekmektedir.

³ Yönetmelik madde 8/2.

⁴ Yönetmelik madde 8/1 ve 9.

⁵ Yönetmelik madde 11.

⁶ Yönetmelik madde 11/3,4.

⁷ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 175 nci maddesine göre, ceza yargılama-sında kamu davasının açıldığının kabulü için savcılık tarafından düzenlenen iddianamenin yargılamayı yapacak mahkemece kabul edilmesi gerekmektedir.

Bunlara ilave olarak 3713 sayılı Kanununun 15 nci maddesi birinci fıkrası ve Yönetmeliğin 6 ncı maddesine göre personelin müdafisi olarak belirlendiği en çok üç avukatın ücreti ödenebilecektir.

Yönetmeliğin 7 nci maddesi birinci fıkrası ile ödenebilecek avukatlık ücretine tavan sınırlama getirilmiş olup, bu üst sınırın yargılamayı yapacak mahkemelere göre memur maaş katsayısının artışının esas alınması suretiyle değişik oranlarda artacağını içeren bir formül hesaplamasına yer verilmiştir.⁸

Yönetmelikte ayrıca belirlenen bu sınırlama içerisinde ödenecek avukatlık ücretinin ne kadar olacağına ve taksitle ödenip ödenmemesine suçun işleniş biçimi, suç konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kusur durumu, failin güttüğü amaç ve saik, avukatın yapabileceği masraflar ve soruşturmanın veya kovuşturmanın bulunduğu safhanın göz önüne alınarak adı geçen komisyonlarca takdir edileceği de düzenlenmiştir.⁹

B. 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında hukukî yardım:

1. Yararlanma şartları:

5607 sayılı Kanununun 22 nci maddesi birinci fıkrası;

“(1) Gümrük Kanunu gereğince belirlenen kapı ve yollardan başka yerlerden gümrük bölgesine girmek, çıkmak veya geçmek isteyen kişiye “dur” uyarısında bulunulmasına rağmen bu uyarıya uymaması halinde, havaya ateş edilmek suretiyle uyarı yinelenir. Ancak silâhla karşılığa yeltenilmesi ve sair surette meşru müdafaa durumuna düşülmesi halinde, yetkili memurlar saldırıyı etkisiz kılacak oranda doğrudan hedefe ateş edebilir. Memurların silâh kullanmalarından dolayı haklarında soruşturma ve kovuşturma açılması halinde, bağlı bulun-

⁸ Yönetmeliğin 7 nci maddesi birinci fıkrası şu şekilde düzenlenmiştir: “Avukatlık ücreti, avukatlık ücret tarifesine bağlı olmaksızın ödenir. Ancak, bir personel için yapılacak toplam ödeme, soruşturma evresindeki işlerde 7.000, askeri mahkemelerde görülenler dahil ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçlarda 35.000, askeri mahkemelerde görülenler dahil asliye ceza mahkemesinin görevine giren suçlarda 15.750 göstergenin avukatlık sözleşmesinin yapıldığı tarihteki memur maaş katsayısı ile çarpımının 20 katından fazla olamaz.»

⁹ Yönetmelik madde 11/1.

duğu kurum tarafından avukat sağlanır ve avukatlık ücreti kurumlarınca karşılanır” hükmünü içermektedir.

Bu düzenlemeye göre personelin bu yardımdan yararlanılabilmesi için řu şartların oluşması gerekmektedir:

- a. Öncelikle Gümrük Kanunu kapsamında belirlenen kapı ve yollar dışında gümrük bölgesine giriş, çıkış ve geçişlerin düzenlenmesi, kontrolü, denetimi ve aykırı davranışların önlenmesi gibi konularda görevli memur olunması gerekmektedir.
- b. Bu görevlerin yerine getirilmesi sırasında silah kullanılması söz konusu olmalıdır.
- c. Son olarak da memurların silah kullanmalarından dolayı haklarında soruşturma ve kovuşturma açılması gerekmektedir.

2. Müracaat ve karar süreci:

5607 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen bu hukukî yardım için gerek personelin gerekse kurumun hangi işlemleri ne zaman ve nasıl yapacağına, keza olayı müteakip personelin talebi halinde karar merciinin neresi olacağına ilişkin Kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır.

Bunun yanı sıra Kanunun bu hükmünün nasıl uygulanacağına ilişkin Yönetmelik düzenlemesi de yapılmamıştır.

Bu durumda anılan konuyla ilgili ihtiyacın ortaya çıkması halinde kamu kurumlarının kendi genel iç işleyişleri çerçevesinde talebi alan amir makamca olayla ilgili belge ve bilgilerden oluşan dosya tekemmül ettirildikten sonra kurumun «üst yöneticisi»¹⁰ tarafından bir karar verilip personele gerekli ödemenin yapılabileceği değerlendirilmektedir.

Elbette kurumların Kanuna aykırılık oluşturmayacak şekilde yapacakları bir idarî düzenlemeyle de (Yönerge, Genelge vb.) müracaat, karar ve ödeme sürecine ilişkin esas ve usulleri belirlemeleri mümkündür.

¹⁰ Kamu kurumlarında kimlerin “üst yönetici” olduğu hususu, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 11 nci maddesinde gösterilmiştir.

3. Yardımın Kapsamı ve Sınırları:

5607 sayılı Kanunun 22 nci maddesi birinci fıkrasının üçüncü cümlesi olan «Memurların silâh kullanmalarından dolayı haklarında soruşturma ve kovuşturma açılması halinde, bağlı bulunduğu kurum tarafından avukat sağlanır ve avukatlık ücreti kurumlarınca karşılanır.» düzenlemesindeki “memur” kavramı ile “bağlı bulunduğu kurum tarafından” ibaresine bakıldığında bu yardımın yalnızca belli bir kurum çerçevesinde düşünülmediği anlaşılmaktadır.

Kapsamının belirlenmesi için ise aynı fıkranın bir ve ikinci cümlesine bakıldığında kurum ismi belirtilmediği, ancak Gümrük Kanunu gereğince belirlenen kapı ve yollardan başka yerlerden gümrük bölgesine giren, çıkan ve geçenlerin önlenmesi görevlerini icra eden yetkili memurların bu hükümden yararlanmasının öngörüldüğü görülmektedir. Dolayısıyla hangi kamu kurumu personeli olursa olsun, belirlenmiş kapı ve yollar dışında gümrük bölgesine giren, çıkan ve geçiş yapanların takibi, kontrolü ve denetimi ile bunların önlenmesi vazifelerini icra etmek üzere görevlendirilenlerin, Kanunda belirlenen şartların oluşması halinde öngörülen bu hukukî yardımdan yararlanmaları mümkündür.

Her ne kadar 5607 sayılı Kanunun 22 nci maddesi birinci fıkrası son cümlesinde, “...soruşturma ve kovuşturma açılması...” şeklindeki ifadede “ve” bağlacının kullanılması nedeniyle şartların oluşması için soruşturma ve kovuşturmanın her ikisinin de gerçekleşmesi gerektiği yönünde anlam çıkarılabilir ise de, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu sistematığına göre suç işlendiğine yönelik ihbar veya bilgi alınması üzerine önce savcılıklarca soruşturma açılması ve bu aşamada toplanacak delillerin kamu davası açılmasını gerektirmesi halinde iddianame düzenlenmesi ve mahkemece de bu iddianamenin kabul edilmesiyle kovuşturma aşamasına geçileceğinden, kanun koyucunun bu yardım için mutlaka kamu davası açılması gerektiğine yönelik madde metninde bir ibare bulunmaması ve başkaca bu sonucun çıkarılmasına mesnet alınacak düzenleme de bulunmaması nedeniyle burada “ve” bağlacının “veya” olarak anlaşılması gerektiği ve 5607 sayılı Kanun kapsamında hukukî yardımın soruşturma açılması ile başlatılabileceği değerlendirilmektedir.

Bu hukukî yardımı düzenleyen 5607 sayılı Kanununun 22 nci maddesi birinci fıkrası üçüncü cümlesinde “avukat sağlanır”¹¹ ibaresinin kullanılmasından, Kanunun yalnızca bir avukatın ücretinin ödenmesini öngördüğü değerlendirilmektedir. Ancak söz konusu düzenlemede avukata ödenecek miktar ile ilgili herhangi bir sınırlayıcı hükme yer verilmediğinden ve başkaca sınırlayıcı bir mevzuat düzenlemesi bulunmadığından, kendi personeliyle ilgili incelemeyi yapacak kamu kurumu tarafından her olay için ayrı olmak üzere ödenecek miktar takdir edilecektir.

C. 2559 sayılı Polis Vazife Ve Salahiyet Kanunu kapsamında hukukî yardım:

1. Yararlanma şartları:

2559 sayılı Kanununun Ek Madde 9, bir ve ikinci fıkraları;

“ Bu Kanun ve diğer kanun hükümlerine göre gerekli hallerde;

A) Önleyici, caydırıcı, düzenleyici ve koruyucu kolluk hizmetlerine dair görevlerin ifası sırasında silah kullanmak zorunda kalan polis hakkında, cezai sorumluluğun tespiti bakımından Memurin Muhakematı Hakkında Kanuna göre işlem yapılır.

B) Adliyeye ilişkin vazife ve işlerle ilgili bir hizmeti yerine getirirken silah kullanmak zorunda kalan polis hakkında, hazırlık soruşturması bizzat Cumhuriyet savcıları veya yardımcıları tarafından yapılır.

Sanık polis, hakkında dava açıldığı takdirde duruşmadan varesinde tutulabilir. Olayın mahiyetine ve kusurun derecesine göre, İçişleri Bakanlığınca durumu uygun görülen polisin vekalet verdiği avukatın ücreti, Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesine konulacak ödenekten karşılanır. Avukat tutma ve ücret ödeme usul ve esasları yönetmelikte gösterilir...” hükmünü içermektedir.

Maddenin ikinci fıkraya son cümlesine istinaden çıkarılan Hakkında Dava Açılan Polis İçin Avukat Tutma Ve Ücret Ödeme Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin¹² 4 ncü maddesi,

¹¹ “Avukat sağlanır” ifadesi gereği avukatın kurumca bizzat tayin edilmesi gerektiği anlaşılmalı birlikte, sanık olan kurum personelinin müdafiliğini yapabilmesi için anılan avukata sanık personel tarafından noter marifetiyle vekâletname düzenlettirilmesi gerektiğinden, kanımca burada kurum ile personel arasında hangi avukatın tayin edileceği konusunda bir uzlaşma olması gerekmektedir.

¹² www.mevzuat.gov.tr./Yonetmelikler.aspx.

“ Bu yönetmelik hükümlerine göre avukatlık ücretinin ödenebilmesi için;

- a) Polisin önleyici, caydırıcı, düzenleyici, koruyucu ve/veya adliye ile ilgili görev ve hizmetlerin ifası sırasında veya bu görevinden dolayı sanık durumuna düşmüş olması,
- b) Sanık Polis hakkında kamu davası açılmış olması,
- c) Sanık Polisin isnat edilen suçla ilgili olarak bir avukata usulüne uygun vekaletname vermiş olması,
- d) Olayın mahiyeti ve kusur derecesine göre Bakanlıkça polisin durumunun uygun görülmesi, şarttır.

Devletin şahsiyetine karşı cürümler, kaçakçılık, rüşvet, ihtilas, irtikap, zimmet, hırsızlık, dolandırıcılık, ihalelere fesat karıştırma gibi yüz kızartıcı suçlar ve takibi şikayete bağlı suçlardan sanık olan Polisin avukatlık ücreti ödenmez.” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelere göre söz konusu yardımdan yararlanılabilmesi için şu şartların oluşması gerekmektedir:

- a. Suçlamaya konu eylem önleyici, caydırıcı, düzenleyici ve koruyucu kolluk hizmetleri veya adliye ile ilgili görevlerin yerine getirilmesi sırasında gerçekleştirilmiş olmalıdır.
- b. Bu görevlerin yerine getirilmesi sırasında silah kullanmak zorunda kalınmış olunmalıdır.
- c. Son olarak da silah kullanmalarından dolayı isnat edilen suçla ilgili olarak polisler hakkında kovuşturma açılması, yani kamu davasının açılmış olması gerekmektedir.
- d. Bunların yanı sıra polislere isnat edilen suç, Yönetmeliğin 4 ncü maddesi ikinci fıkrasında sayılan suçlardan biri olmamalıdır.

2. Müracaat ve karar süreci:

Anılan Yönetmelik hükümlerine göre hakkında kamu davası açılan polis memurunun, olayın meydana geldiği yer mülkî idare amirine müracaat etmesi gerekmektedir.¹³

¹³ Yönetmelik madde 5/1.

Bu müracaatı alan mülkî idare amiri tarafından İl Emniyet Müdürlüğünde mevcut olan ve olayla ilgili belge,¹⁴ rapor ve bilgiler toplanıp, konuyla ilgili görüş de yazılmak suretiyle oluşturulacak dosya İçişleri Bakanlığına gönderilmelidir.¹⁵

Mülkî idare amiri tarafından İçişleri Bakanlığına intikal ettirilen dosya muhteviyatı, Emniyet Genel Müdürü tarafından görevlendirilen Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Başkanlığında I. Hukuk Müşaviri ile Asayiş, Personel, İdari ve Mali İşler daire başkanlarından oluşan Komisyon tarafından incelenip görüşülerek, sanık polis memurunun avukatlık ücretinin ödenip ödenmeyeceğine karar verilmesi gerekmektedir.¹⁶

Komisyon tarafından verilen olumlu ve olumsuz kararlar, Emniyet Genel Müdürünün teklifi ile birlikte onay için İçişleri Bakanına sunulmakta ve bu konudaki komisyon kararı İçişleri Bakanının onayı ile kesinleşmektedir.¹⁷

3. Yardımın Kapsamı ve Sınırları:

2559 sayılı Kanun ve Yönetmelikte hukukî yardımdan yararlanacak personel için “polis” kavramı kullanılmıştır. Yönetmeliğin “Tanımlar” başlıklı 3 ncü maddesinde ise “Polis: Emniyet Hizmetleri Sınıfına dahil her rütbede ve derecedeki personel.” şeklinde tanımlandığından, söz konusu hukukî yardımdan bu tanım kapsamına giren personel yararlanabilecektir.

Bu yardımın yapılabilmesi için önleyici, caydırıcı, düzenleyici, koruyucu ve/veya adliye ile ilgili görev ve hizmetlerin ifası sırasında ya da bu görevlerinden dolayı meydana gelen bir olayla ilgili polis hakkında iddianame düzenlenmesi ve ilgili mahkemece de iddianamenin kabul edilmesi suretiyle bir kamu davası açılmış olması gerekmektedir. Kamu davası açılmadan önce Cumhuriyet savcılarınca yürütülen soruşturma safhasında bu yardımın yapılması imkanı bulunmamaktadır.¹⁸

¹⁴ 2559 sayılı Kanununun Ek madde 9 hükmü gereği bu yardımın yapılabilmesi için ilgili polis hakkında kamu davası açılmış olması gerektiğinden, İçişleri Bakanlığına gönderilecek belgeler içerisinde mutlaka “iddianame” bulunmalıdır.

¹⁵ Yönetmelik madde 5/2.

¹⁶ Yönetmelik madde 6.

¹⁷ Yönetmelik madde 8.

¹⁸ 2559 sayılı kanun Ek madde 9, Yönetmelik madde 4/a,b.

Yönetmeliğin 4 ncü maddesi ikinci fıkrasında yer alan hüküm ile Devletin şahsiyetine karşı cürümler, kaçakçılık, rüşvet, ihtilas, irtikap, zimmet, hırsızlık, dolandırıcılık, ihalelere fesat karıştırma gibi yüz kı-zartıcı suçlar ve takibi şikayete bağlı suçlardan açılan kamu davalarında sanık olan polislere hukukî yardım yapılması yasaklanmıştır.

Bu hukukî yardımı düzenleyen 2559 sayılı Kanunun Ek Madde 9'da "vekâlet verdiği avukatın" ifadesi ve Yönetmelikte de "vekâlet verdiği avukatının", "bir avukata"¹⁹ ifadeleri kullanıldığından, hakkında kamu davası açılan polisin vekâlet verdiği ancak bir avukat için yardım alabileceği değerlendirilmektedir.

Yönetmeliğin 9 ncu maddesi gereğince söz konusu hukukî yardım kapsamında avukat ücretinin ödenmesi ile ilgili olarak Avukatlık Ücret Tarifesi esas alınacak ve ödenebilecek azami miktar, yargılamayı yapacak mahkeme için bu tarifede belirlenen miktarın 20 katını geçemeyecektir.

D. 6001 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında hukukî yardım:

1. Yararlanma şartları:

6001 sayılı Kanunun 25 nci maddesi;

"Genel Müdürlüğün görev ve sorumluluklarının yerine getirilmesinden dolayı haklarında ceza davası açılmış olanların; vekâlet verdikleri avukata, 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 168 inci maddesine göre yayımlanan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre ödedikleri ücretler ile belgelendirilmiş olmak kaydıyla dava ile ilgili olarak yaptıkları masraflar, kesinleşmiş mahkûmiyet kararı halinde geri alınmak kaydıyla, Komisyon kararı üzerine Genel Müdürlük teklifi ve Bakan onayı ile karşılanabilir. Komisyonun oluşumu ile çalışmasına ve uygulamaya ilişkin esas ve usuller yönetmelikle düzenlenir." hükmünü içermektedir.

Maddenin son cümlesine istinaden çıkarılan Karayolları Genel Müdürlüğü Adli Ve Hukukî Yardım Yönetmeliğinin²⁰ 4 ncü maddesi,

¹⁹ Yönetmelik madde 1, 4/1-c.

²⁰ www.mevzuat.gov.tr./Yonetmelikler.aspx.

“ Bu Yönetmelik hükümlerine göre avukatlık ücretinin ödenebilmesi için;

- a) Personel hakkında bir ceza davasının açılmış olması,
 - b) Personelin, bu ceza davasında müdafî olarak belirlediği avukata usulüne uygun olarak vekâletname vermiş olması,
 - c) Personelin 7 nci maddede belirtilen usule uygun olarak bir dilekçe ile talepte bulunması,
 - c) Komisyon tarafından avukatlık ücretinin ödenmesine karar verilmiş olması,
- gerekir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelere göre söz konusu yardımdan yararlanılabilmesi için şu şartların oluşması gerekmektedir:

a. Öncelikle personel hakkında, mensubu olduğu Karayolları Genel Müdürlüğünün görev ve sorumluluklarının²¹ yerine getirilmesinden dolayı yapılan soruşturma sonucunda iddianame düzenlenmesi ve mahkemece bu iddianamenin kabul edilmesi suretiyle kamu davası açılmış olmalıdır.

b. Personel, avukatlık ücreti ile dava masraflarının ödenmesi talebini içeren dilekçesini birim amirine iletmeli ve bu dilekçesine hakkında kamu davası açıldığını gösteren mahkeme celp yazısı, tensip zaptı veya iddianame gibi belgeler ile davaya konu olayla ilgili elinde mevcut bilgi ve belgeler, vekâletname ve davayla ilgili yaptığı masrafları gösteren belgeleri eklemelidir.

2. Müracaat ve karar süreci:

Karayolları Genel Müdürlüğü Adli Ve Hukukî Yardım Yönetmeliği hükümlerine göre anılan kurum personelinin, belirtilen çerçevede hakkında kamu davası açılmasını müteakip idari bakımdan bağlı bulunduğu disiplin amiri olan birim amirine müracaat etmesi ve birim amirinin de personelin müracaatında vereceği dilekçesi ile ekinde su-

²¹ Karayolları Genel Müdürlüğünün görev ve sorumluluklarının neler olduğu, 6001 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanunun 4 ncü maddesinde sayılmıştır.

nacağı belgeleri iki iş günü içerisinde Karayolları Genel Müdürlüğü İnsan Kaynakları Daire Başkanlığına göndermesi gerekmektedir.²²

Gönderilen belgeler, Genel Müdür Yardımcısı başkanlığında toplanacak ve I. Hukuk Müşaviri, Strateji Geliştirme Dairesi Başkanı ve İnsan Kaynakları Dairesi Başkanı ile birim amirinden oluşan Komisyon tarafından incelenmek ve görüşülmek suretiyle personelin talep ettiği avukat ücreti ile yapılan dava masraflarının ödenip ödenmeyeceğine ilişkin bir karar verilir. Talebin kendisine ulaşmasını müteakip Komisyonun 7 iş günü içerisinde kararını vermesi gerekmektedir.²³

Müteakiben Komisyon tarafından verilen karar, Genel Müdürün teklifi ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanının onayı ile kesinleşecektir.²⁴

Hukukî yardım yapılmasına ilişkin olarak diğer kurumların düzenlemelerinde yer almayan ve kurumun en üst amirinin bu yardım talebinde bulunmasına ilişkin münhasır bir düzenlemeye Karayolları Genel Müdürlüğü Adli Ve Hukukî Yardım Yönetmeliğinin 9 ncu maddesi dokuzuncu fıkrasında yer verilmiştir. Buna göre Genel Müdür hakkında ceza davası açılması ve talepte bulunulması durumunda, bu talep doğrudan Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı tarafından oluşturulacak komisyonda görüşülüp karara bağlanacaktır.

3. Yardımın Kapsamı ve Sınırları:

Karayolları Genel Müdürlüğü kurumu için yapılan düzenlemelere göre bu hukukî yardım, Genel Müdür dahil olmak üzere tüm kurum personelini kapsamaktadır.

Bu yardımın yapılabilmesi için Genel Müdürlüğün görev sorumluluklarının yerine getirilmesi ile ilgili bir olay çerçevesinde personel hakkında kamu davası açılması gerekmektedir.

Avukatlık ücreti için personele yapılabilecek ödeme, personel hakkında açılan kamu davasının yargılamasını yapacak olan mahkeme için Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinde belirlenen ücret miktarı ile sınırlandırılmıştır.²⁵

²² Yönetmelik madde 7,8.

²³ Yönetmelik madde 9/1-7.

²⁴ Yönetmelik madde 9/8.

²⁵ Yönetmelik madde 5.

Belirtilen çerçevede kurumundan yardım alan personel hakkında yapılacak yargılama sonucunda mahkûmiyet kararı verilmesi ve bu mahkûmiyet kararının kesinleşmesi halinde personelin kurumundan aldığı avukat ücreti ve dava masraflarını kurumuna geri ödemesi gerekmektedir.²⁶ Bu geri ödeme uygulamasına ilişkin düzenleme, kamu kurumları arasında yalnızca Karayolları Genel Müdürlüğü personeli yönünden yapılmış ayrık bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunların yanı sıra anılan Kanun ve Yönetmelik hükümlerinde “avukata” ve “avukatın” gibi ifadelerinin kullanılmasından, mevzuatın Karayolları personeli yönünden yalnızca bir avukat için yardım yapılmasını öngördüğü anlaşılmaktadır.

E. 663 sayılı Sağlık Bakanlığı Ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) kapsamında hukukî yardım:

1. Yararlanma şartları:

663 sayılı KHK'nın 54 ncü maddesi;

“Bakanlık ve bağlı kuruluşlarında; sağlık hizmeti sunumu sırasında veya bu görevlerden dolayı personele karşı işlenen suçlar sebebiyle ceza hukuku kapsamında yürütülmekte olan işlemler ve davalarda personelin talebi üzerine Bakanlık ve bağlı kuruluşlarınca hukukî yardım yapılır. **(Ek cümle: 4/7/2012-6354/ 18 md.)** Bakanlık ve bağlı kuruluşları merkez ve taşra teşkilatı ile döner sermaye teşkilatı kadrolarında bulunan hukuk birimi amirleri, hukuk müşavirleri ve avukatlar, ayrıca vekâletname ibraz etmeksizin ilgili personeli vekil sıfatı ile temsil eder. Bu yardımın usûl ve esasları Bakanlıkça belirlenir” hükmünü içermektedir.

Maddenin son cümlesine istinaden çıkarılan Sağlık Bakanlığı Personeline Karşı İşlenen Suçlar Nedeniyle Yapılacak Hukukî Yardımın Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin²⁷ 5 nci maddesi,

“(1) Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarda görev yapan personele veya bunların vefatı halinde kanuni mirasçılarına bu Yönetmelik kapsamında hukuki yardımda bulunulabilmesi için aşağıda belirtilen hallerin gerçekleşmiş olması gerekir.

²⁶ Yönetmelik madde 10/3.

²⁷ www.mevzuat.gov.tr./Yonetmelikler.aspx

- a) Sağlık hizmeti sunumu sırasında veya bu görevlerinden dolayı personele karşı kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiilin gerçekleştirilmiş olması.
- b) İlgilinin veya kanuni mirasçılarının talepte bulunması.
- c) İlgili personelin soruşturma safhasında şüpheli, kovuşturma safhasında ise sanık durumunda bulunmaması.

(2) Personelin, bir olayda hem mağdur hem de şüpheli veya sanık durumunda olması halinde mağdur sıfatıyla hukuki yardım yapılır” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelere göre söz konusu yardımdan yararlanılabilmesi için şu şartların oluşması gerekmektedir:

- a. Sağlık hizmeti sunumu sırasında veya bu görevlerinden dolayı Sağlık Bakanlığı veya bağlı kuruluşlarında²⁸ görev yapan personele karşı, kanunlarda suç olarak tanımlanan bir eylem gerçekleştirilmiş olmalıdır.
- b. Söz konusu eyleme maruz kalan personel veya mirasçıları hukukî yardım talebinde bulunmalıdır.
- c. Kural olarak anılan personel soruşturma safhasında şüpheli, kovuşturma safhasında da sanık durumunda bulunmamalıdır. Ancak personel bir olayda hem mağdur hem de şüpheli veya sanık durumunda ise mağdur sıfatıyla hukukî yardımdan yararlanabilecektir.

2. Müracaat ve karar süreci:

Yönetmelik hükümlerine göre Sağlık Bakanlığı veya bağlı kuruluşları personelinin, belirtilen çerçevede kanunlarda suç olarak tanımlanan bir eyleme maruz kalmaları halinde görev yaptığı kurum veya kuruluşun yöneticisine hukukî yardım talebini iletebilir.²⁹ Ancak Yö-

²⁸ Sağlık Bakanlığı Personeline Karşı İşlenen Suçlar Nedeniyle Yapılacak Hukukî Yardımın Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin “Tanımlar” başlıklı 4 ncü maddesinde, bağlı kuruluşların Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Türkiye İlaç ve Tıbbî Cihaz Kurumu, Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü ve Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu olduğu belirtilmiştir.

²⁹ Yönetmelik madde 7/2 son cümle.

netmelik, bu gibi olayların meydana gelmesini müteakip idareye kendiliğinden harekete geçme yükümlülüğü getirmiştir.

Yönetmeliğe göre kural olarak sistemin şu şekilde işlemesi gerekmektedir:³⁰

- a. Belirtilen çerçevede bir eylemin gerçekleştirilmesini müteakip ilgili sağlık kurum veya kuruluşun yöneticisi tarafından olay adli mercilere ve Bakanlıkça kurulan sisteme³¹ iletilecektir.
- b. Bildirim üzerine Bakanlıkça, olayın adli makamlara bildirilip bildirilmediği araştırılacak ve aynı zamanda da olay ilgili hukuk birimine³² bildirilecektir.
- c. Bakanlıkça kendilerine bildirim yapılan hukuk birimleri tarafından personele veya personelin vefatı halinde mirasçılarına bir avukatın hukukî yardımından yararlanmak isteyip istemedikleri sorulacaktır.
- d. Olayı inceleyen hukuk birimi tarafından olayın mevzuat kapsamına girmediği değerlendirilir ise bu husus gerekçeli bir yazı ile hem ilgili birim amirine hem de talepte bulunana bildirilecektir.
- e. Bu olumsuz bildirim üzerine personelin itirazda bulunması veya personelin birim amirinin yeniden yazılı talepte bulunması halinde dilekçe/yazı ve ekleri en geç 7 gün içerisinde ilgisine göre Bakanlık Hukuk Müşavirliği veya Kurum Hukuk Müşavirliğine gönderilecek ve bu merkez teşkilatındaki hukuk birimlerince yapılacak inceleme sonucu verilen karar personele, birim amirine ve taşra teşkilatı hukuk birimine gönderilip, bu karar doğrultusunda söz konusu idari işlem tekemmül ettirilecektir.

3. Yardımın Kapsamı ve Sınırları:

663 sayılı KHK'nın 54 ncü maddesinde hukukî yardımdan faydalanabilecek personel olarak "Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarında-

³⁰ Yönetmelik madde 7-9.

³¹ Yönetmeliğin "Bildirim ve Kayıt Sistemi" başlıklı 7 nci maddesi birinci fıkrası gereği Sağlık Bakanlığınca, sağlık hizmeti sunumu sırasında veya bu görevlerinden dolayı personele karşı gerçekleştirilen eylemlerin bildirimlerinin yapılacağı ve kayıtların tutulacağı sistemin kurulup işletilmesi gerekmektedir.

³² Genelde bu hizmeti yürütecek hukuk birimleri, Bakanlık ve bağlı kuruluşların taşra teşkilatı hukuk birimleridir.

ki personel” şeklinde ifade edilmekle birlikte Yönetmeliğin “Kapsam” başlıklı 2 nci maddesinde daha ayrıntılı bir hükme yer verilmiştir.

Bu hükümlere göre söz konusu hukukî yardımdan yararlanabilecek personel şunlardır:

- a. Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarında kadrolu veya sözleşmeli görev yapan personel.
- b. 663 sayılı KHK'nın 52 nci maddesi çerçevesinde Bakanlık ve bağlı kuruluşlarında gönüllü ve ücretsiz sağlık hizmeti verenler.
- c. 5258 sayılı Aile Hekimliği Kanunu kapsamında görev yapan personel.

Bu yardımın yapılabilmesi için yalnızca sağlık hizmeti sunumu sırasında veya bu nevi görevlerden dolayı bir olayın meydana gelmesi gerekmektedir.

Söz konusu yardım için diğer kurumların düzenlemeleri gibi personel hakkında bir soruşturma ve kovuşturma açılması hali öngörülmemiş, aksine kanunlarda suç olarak düzenlenen ve ceza hukukunun konusu olan bir eylemin personele karşı gerçekleştirilmesi hali öngörülmüştür. İşte bu gibi durumlarda personele karşı suç eylemi icra eden şahıs hakkında yapılacak ceza soruşturma ve kovuşturması işlemleri sırasında mağdur sağlık personeli yönünden yapılabilecek hukukî yardım düşünülmüştür.

Bir şahsın suç eylemine maruz kalan ve bir başka deyişle zarar gören durumunda olan personelin, ceza soruşturma ve kovuşturmalarındaki yasal konumu 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanununda (CMK)³³ düzenlenmiştir. Bu soruşturma ve kovuşturmalarda personel mağdur statüsünde olacak ve şayet talepte bulunur ve yargılamayı yapan mahkemece de kabul edilir ise kovuşturma sırasında “katılan” sıfatıyla taraf olarak hak ve yetkilerini kullanabilecek, isterse duruşmalara katılabilecektir.

Şayet personel hem mağdur hem de şüpheli veya sanık durumunda ise yapılacak yardım mağdur statüsü çerçevesinde olacaktır.

³³ CMK'nın 233-236 ncı maddeleri “mağdur”un hak ve yetkilerini düzenlemekte, 237-243 ncü maddeleri de “katılan”ın hak ve yetkilerini düzenlemektedir.

Sağlık Bakanlığı teşkilatı personeli için öngörülen bu hukukî yardımın yapılış şekli de, diğer kurum personeli için öngörülen yardımdan farklılık arz etmektedir. Zira bir olayın meydana gelmesini müteakip mevzuatta öngörülen şartların oluştuğuna karar verilir ise personele yapılacak hukukî yardım, Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşları merkez ve taşra teşkilatı ile döner sermaye teşkilatı kadrolarında bulunan hukuk birim amirleri ve hukuk müşavirleri ile avukatların mağdur vekili sıfatıyla soruşturma ve kovuşturma aşamalarına katılmaları şeklinde olacaktır.

Soruşturmanın başlangıcında mağdur sıfatı nedeniyle kendisine belirtilen çerçevede hukukî yardım yapılan personelin, soruşturma sonucunda mağdur olmadığı ve aksine suç eylemi icra eden kişi olduğu yönünde tespit yapıp hakkında iddianame düzenlenmesi ve mahkemece de bu iddianamenin kabul edilmesi neticesinde sanık durumuna düşmesi halinde bu yardım sona erecektir.³⁴

F. 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu kapsamında hukukî yardım:

1. Yararlanma şartları:

211 sayılı Kanununun 87 nci maddesi birinci fıkrası ve VII nci bendi;

“Askerler karakol, karakol nöbetçisi,devriye, nakliyat muhafazası hizmetlerinde veya asayişini temin için görevlendirildiklerinde aşağıda gösterilen hallerde silah kullanmaya yetkilidirler..

VII- Soruşturma usulü ve adli yardım

Silah kullanmak zorunda kalan asker kişiler hakkında, hazırlık soruşturması Askeri Savcı, Cumhuriyet Savcısı veya yardımcıları tarafından yapılır. Haklarında dava açılan sanık asker kişiler duruşmadan varestede tutulabilir. Olayın mahiyetine ve kusurun derecesine göre sanığın mensup olduğu Bakanlıkça durumu uygun görülenlerin vekalet verdiği avukatın ücreti, bu bakanlıkların bütçesine konulacak ödenekten karşılanır. Avukat tutma ve avukatlık ücretinin ödeme usul ve esasları, Milli Savunma ve İçişleri bakanlıklarınca bu Kanunun yü-

³⁴ Yönetmelik madde 10/b.

rürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir. “ hükmünü içermektedir.

Bu bendin son cümlesine istinaden çıkarılan Sanık Asker Kişiler İçin Avukatlık Ücretinin Ödeme Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin³⁵ 4 ncü maddesi,

“Bu Yönetmelik hükümlerine göre avukatlık ücretinin ödenebilmesi için;

- a) **(Değişik:RG-20/4/2012-28270)** Asker kişilerin karakol, karakol nöbetçisi, devriye, nakliyat muhafazası hizmetlerinde veya asayişî temin ve kaçakçılığın men, takip ve tahkiki için görevlendirildiklerinde ya da önleyici, caydırıcı, düzenleyici, koruyucu ve adli görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi sırasında veya bu görevlerinden dolayı sanık durumuna düşmeleri,
 - b) **(Değişik:RG-7/8/2001-24486)** Sanık asker kişi hakkında soruşturma açılmış, ihzar müzekkeresi veya tutuklama müzekkeresi çıkarılmış, gözaltına alınmış ya da kamu davası açılmış olması,
 - c) Sanık asker kişinin, isnat edilen suçla ilgili olarak bir avukata usulüne uygun vekâletname vermiş bulunması,
 - d) Olayın niteliği ve kusur derecesine göre sanık asker kişinin durumunun uygun görülmesi,
- şarttır.

(Ekfıkra:RG-20/4/2012-28270) **(Değişik:RG-26/7/2014-29072)**
Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar, Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar, Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar, Milli Savunmaya Karşı Suçlar, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk, Yabancı Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar, kaçakçılık, rüşvet, irtikâp, zimmet, hırsızlık, dolandırıcılık, ihaleye fesat karıştırma gibi yüz kızartıcı suçlar, nüfuz ticareti, göreve ilişkin sırrın açıklanması, özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma, görevi yaptırmamak için direnme, kamu görevine ait araç ve gereçleri suçta kullanma, başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması, suç uydurma, yalan tanıklık, gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık, yargı görevini yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme, suç-

³⁵ www.mevzuat.gov.tr/Yonetmelikler.aspx.

tan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, suçluyu kayırma, tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme, ses veya görüntülerin kayda alınması, adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs, başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme, muhafızın görevini kötüye kullanması suçları ve takibi şikayete bağlı suçlardan sanık olan asker kişilerin avukatlık ücreti ödenmez" şeklinde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemelere göre söz konusu yardımdan yararlanılabilmesi için şu şartların oluşması gerekmektedir:

- a. Öncelikle asker kişi hakkında, karakol, karakol nöbetçisi, devriye, nakliyat muhafazası hizmetlerinde veya asayişini temin ve kaçakçılığın men, takip ve tahkiki için görevlendirildiklerinde ya da önleyici, caydırıcı, düzenleyici, koruyucu ve adli görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi sırasında veya bu görevlerinden dolayı soruşturma açılmış olmalı, bu kapsamda ihzar müzekkeresi veya tutuklama müzekkeresi çıkarılmış ya da gözaltına alınmış olmalı veyahut da kamu davası açılmış olmalıdır.
- b. Meydana gelen olayın niteliği ve kusur derecesine göre asker kişinin durumu uygun görülmelidir.
- c. Ayrıca asker kişiye isnat edilen suç, Yönetmeliğin 4 ncü maddesi ikinci fıkrasında sayılan suçlardan olmamalıdır.

2. Müracaat ve karar süreci:

Yönetmelik hükümlerine göre asker kişilerin, belirtilen çerçevede haklarında soruşturma veya kamu davası açılmasını müteakip olayın meydana geldiği tarihte görevli bulunduğu komutanlığa müracaat etmesi ve bu müracaatında vekâletnamesini ve avukatla yaptığı ücret sözleşmesi ile elinde bulunan iddianame, ihzar müzekkeresi gibi belgeleri sunması gerekmektedir. Bu müracaatı alan komutanlık da elinde bulunan adli mercilerce gönderilmiş evrak, olay tutanağı, görev emri ve olayla ilgili diğer bilgi ve belgeleri ekleyerek oluşturacağı dosyayı komutanlık kanaatini içeren rapor ile birlikte bağlı olduğu kuvvet komutanlığına (Kara, Hava, Deniz), şayet asker kişi jandarma ise Jandarma Genel Komutanlığına, sahil güvenlik personeli ise Sahil Güvenlik Komutanlığına göndermelidir.³⁶

³⁶ Yönetmelik madde 5,7.

Kendi özel kanunları gereği bağlı oldukları bakanlık farklılığı ve ayrı bütçelerinin olması nedeniyle jandarma ve sahil güvenlik personeli ile kuvvet komutanlıkları personeli olan asker kişiler için oluşturulacak komisyon ile onay makamları yönünden farklı düzenleme yapılmıştır.

Kuvvet komutanlıkları personeli asker kişiler için Milli Savunma Bakanlığında Personel Başkanlığının bağlı olduğu Müsteşar Yardımcısının başkanlığında Maliye ve Personel başkanları, Hukuk Müşavirliği ve Davalar Daire Başkanı ile talepte bulunan personelin bağlı bulunduğu kuvvet komutanlığının Harekât ve Personel başkanlarından oluşan komisyon, jandarma personeli için Jandarma Genel Komutanlığında Kurmay Başkanı başkanlığında Harekât, İstihbarat, Personel ve Maliye başkanları, Hukuk Hizmetleri Başkanı ve Adlî Müşavir ile ilgili görülen diğer birim yetkililerinden oluşan komisyon, sahil güvenlik personeli için Sahil Güvenlik Komutanlığında Kurmay Başkanı başkanlığında Harekât ve Personel grup başkanları, Komptrolörlük ve İstihbarat şube müdürleri ile Hukuk Müşaviri ve ilgili görülen diğer yetkililerden oluşan komisyon tarafından talep incelenerek bir karar verilir. Bu komisyon kararları, kuvvet komutanlıkları personeli için Milli Savunma Bakanın onayı, jandarma ve sahil güvenlik personeli için ise İçişleri Bakanının onayı ile kesinleşir.³⁷

3. Yardımın Kapsamı ve Sınırları:

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) personeli için öngörülen hukukî yardımın düzenlendiği 211 sayılı Kanunun 87 nci maddesi VII nci bendi ve Yönetmelik hükümlerinde yararlanacak kimseler için “asker kişi” sıfatı kullandığından, bu yardımdan ancak asker kişi sıfatına sahip olanlar yararlanacaklardır.

“Asker kişi” sıfatına kimlerin sahip olduğu hususu 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu ve 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu Ve Yargılama Usulü Kanunu ile 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununda düzenlenmiştir.

211 sayılı Kanunun 2 nci maddesinde asker; “Askerlik mükellefiyeti altına giren şahıslarla (Erbaş ve erler) özel kanunlarla Silahlı Kuv-

³⁷ Yönetmelik madde 6.

vetlere intisabeden ve resmi bir kıyafet taşıyan şahsa denir.” şeklinde tanımlanmış olup, 3 ncü maddesi (a) bendinde ise askerler; erler, erbaşlar, uzman ve sözleşmeli çavuş ve onbaşılar, astsubaylar, askeri öğrenciler, askeri memurlar ve subaylar olarak sayılmıştır.

353 sayılı Kanununun 10 ncu maddesinde asker kişilerin subaylar, astsubaylar, askerî öğrenciler, uzman jandarmalar, uzman erbaşlar, sözleşmeli erbaş ve erler, erbaş ve erler, askeri hizmette buldukları sürece yedek askerler ve rızası ile TSK’ya katılanların olduğu belirtilmiştir.

1632 sayılı Kanununun 3 ncü maddesi birinci fıkrasında ise askerî şahısların subaylar, astsubaylar, Milli Savunma bakanlığı ile TSK kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve erler, erbaş ve erler ile askeri öğrenciler olduğu belirtilmiştir.

Bu üç düzenleme çerçevesinde subaylar, astsubaylar, askerî öğrenciler, uzman jandarmalar, uzman erbaşlar, sözleşmeli erbaş ve erler, diğer erbaş ve erler, askeri hizmette buldukları sürece yedek askerler, rızası ile TSK’ya katılanlar, Milli Savunma bakanlığı ile TSK kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personelin söz konusu hukukî yardımdan yararlanabilecekleri anlaşılmaktadır.

Ancak 1632 sayılı Kanununun 3 ncü maddesi ikinci fıkrasında, Milli Savunma Bakanlığı ve TSK kadro ve kuruluşunda çalışan devlet memurlarının asker kişi sıfatlarının 211 sayılı Kanununun 115 nci maddesinde belirtilen yükümlülüklerle sınırlı olduğu belirtildiğinden ve 211 sayılı Kanununun 115 nci maddesinde de sivil memurların, amir konumunda bulunmaları halinde mahiyetlerinde bulunan personele yönelik hizmetin icabettirdiği emir verme yetkileri ile ast durumunda bulunanların amir ve üstlerine yönelik yükümlülüklerinin neler olduğu düzenlendiğinden, söz konusu hukukî yardımın Milli Savunma Bakanlığı ve TSK kadro ve kuruluşunda çalışan sivil memurlara ancak 211 sayılı Kanununun 115 nci maddesinde belirlenen ast ve üst ilişkileri çerçevesinde meydana gelebilecek olaylarla sınırlı olarak yapılabilecektir.

Bunun yanı sıra 353 sayılı Kanununun 10 ncu maddesi (C) bendinde yer alan “Milli Savunma Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve

kuruluşlarında çalışan sivil memur” hükmü, Anayasa Mahkemesinin 20.09.2012 tarih ve 2012/45 Karar, 2012/125 Esas sayılı ilâmı ile iptal edildiğinden ve bu kararla anılan sivil memurların yargılama usulü kapsamında sınırlı olarak dahi asker kişi sayılmaları Anayasa’ya aykırı görüldüğünden, anılan sivil memurların söz konusu hukukî yardımdan yararlanmalarının ancak halen yürürlükte bulunan ve yukarıda belirtilen 1632 sayılı Kanunun 3 ncü maddesi çerçevesi ile sınırlı olabileceği değerlendirilmektedir.

Öte yandan yine 353 sayılı Kanunun 10 ncu maddesi (D) bendinde yer alan “Askerî işyerlerinde çalışan ve İş Kanununa tabi bulunan işçiler” hükmü, Anayasa Mahkemesinin 27.12.2012 tarih ve 2012/117 Karar, 2012/204 Esas sayılı ilâmı ile iptal edildiğinden ve 211 sayılı Kanun ile 1632 sayılı Kanunun 3 ncü maddelerinde de asker kişilerin arasında sayılmadıklarından, işçi statüsünde bulunanların bu hukukî yardımdan yararlanmaları mümkün görülmemektedir.

211 sayılı Kanunun 87 nci maddesi VII nci bendinde asker kişilere hangi görevler kapsamında hukukî yardımın verilebileceği açık olarak belirtilmemiştir. Ancak maddenin birinci fıkrasında askerlerin karakol, karakol nöbetçisi, devriye, nakliyat muhafazası hizmetlerinde veya asayişini temin için görevlendirildiklerinde bu fıkranın I-VI ncü bentlerinde belirtilen hallerde silah kullanmaya yetkili oldukları ifade edildiğinden ve VII nci bendin birinci cümlesinin “Silah kullanmak zorunda kalan asker kişileri...” şeklinde başlatılmış olması itibariyle yasa koyucunun burada birinci fıkrada sayılan görevler sırasında silah kullanılması hallerinde meydana gelen olaylar çerçevesinde asker kişilere hukukî yardım yapılmasını öngördüğü değerlendirilmektedir.

Yönetmelikte ise, Kanunda sayılan karakol, karakol nöbetçisi, devriye, nakliyat muhafazası hizmetleri ve asayişini temin görevleri yanında kaçakçılığın men, takip ve tahkik görevleri ile önleyici, caydırıcı, düzenleyici, koruyucu ve adli görevler de sayılmak suretiyle hukukî yardım yapılabilecek görev çeşitleri daha da arttırılmıştır.³⁸

Yönetmeliğin 4 ncü maddesi ikinci fıkrasında yapılan düzenlemede sayılan bazı suçlar yönünden hukukî yardım yapılması peşin olarak yasaklanmıştır.

³⁸ Yönetmelik madde 1 ve 4/1-a.

Makalenin konusu olarak incelenen kamu kurumlarının hukukî yardım konusuna ilişkin mevzuat düzenlemelerinin yürürlüğe giriş tarihlerine bakıldığında, diğer kamu kurumları tarafından personele yapılacak hukukî yardım için yeni düzenlemeler getirilmeye çalışılırken, asker kişilerin hukukî yardım almasını oldukça daraltan Yönetmeliğin 4 ncü maddesi ikinci fıkrası dikkat çekmektedir.

Zira Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği³⁹ 01.07.1992 tarihi itibarıyla Yönetmelikte suçlar yönünden daraltıcı herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. İlk olarak 20.04.2012 tarihinde yapılan değişiklikle⁴⁰ 4 ncü maddeye eklenen fıkrada “millete ve Devlete karşı suçlar ile kaçakçılık, rüşvet, ihtilas, irtikap, zimmet, hırsızlık, dolandırıcılık, ihalelere fesat karıştırmak gibi yüz kızartıcı suçlar ve takibi şikayete bağlı suçlar” yönünden yardım yasağı getirilerek ilk daraltıcı düzenleme yapılmıştır.

Müteakiben ve tam da kamuoyunda ve özellikle de hükümetin ileri gelenleri tarafından ağır cezalı suçlardan yargılanmakta olan yüzlerce asker kişinin sahte deliller marifetiyle sanık yapıldıklarının dile getirildiği ve bu bağlamda da olağanüstü kanun yolu olan yeniden yargılamaların başladığı bir dönemde Yönetmeliğin 4 ncü maddesi ikinci fıkrasında tekrar bir daraltıcı değişiklik⁴¹ yapılmış ve yeni suçlar ilâve edilerek asker kişiler yönünden yukarıda sayılan onlarca suç yönünden hukukî yardım yasağı getirilmiştir.⁴²

Asker kişiler için hukukî yardımı düzenleyen Kanun ve Yönetmelik hükümlerinde “avukatın”⁴³, “bir avukata”⁴⁴, “asker kişi ile avukat arasında”⁴⁵ ifadelerinin kullanılmasından, bir davada bir asker kişi için vekâlet verdiği yalnızca bir avukatın ücretinin ödenmesinin öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

³⁹ 01.07.1992 tarih ve 21271 sayılı Resmi Gazete.

⁴⁰ 20.04.2012 tarih ve 28270 sayılı Resmi Gazete.

⁴¹ 26.07.2014 tarih ve 29072 sayılı Resmi Gazete.

⁴² Kanunda öngörülme ve Yönetmelik ile yapılan bu aşırı daraltıcı düzenlemenin normlar hiyerarşisine uygun olup olmadığına ilişkin irdeleme, makalenin “Eleştiri” başlıklı III ncü maddesinde yapılacaktır.

⁴³ 211 sayılı Kanun madde 87/VII, Yönetmelik madde 5/1.

⁴⁴ Yönetmelik madde 4/1-c.

⁴⁵ Yönetmelik madde 7/e.

Avukat ücreti için personele yapılabilecek ödeme miktarı, avukatlık sözleşmesinin yapıldığı tarihteki Avukatlık Asgari Ücret Tablosunda, yargılamayı yapacak mahkeme için belirlenmiş ücretin 20 katı ile sınırlandırılmıştır.⁴⁶

211 sayılı Kanununun 87 nci maddesi VII nci bendi üçüncü cümlesinde “Olayın mahiyeti ve kusurun derecesine göre ... Bakanlıkça durumu uygun görülenlerin vekâlet verdiği avukatın **ücreti** ... karşılır.” ifadesi ile **Yönetmeliğin 4** ncü maddesi birinci fıkrası (d) bendinde “Olayın mahiyeti ve kusurun derecesine göre sanık asker kişinin durumunun uygun görülmesi” ifadesine yer verildiğinden, burada hukukî yardım talebinin uygun olup olmadığına karar verilmesi yönünden idareye geniş bir takdir hakkı verilmiştir.

III. Eleştiriler:

Yukarıda ayrı ayrı izah edilen ve kamu kurumlarının personele hukukî yardım yapmasına ilişkin mevzuat düzenlemelerine bakıldığında bir düzenleme dağınıklığı olarak nitelendirebileceğimiz durumun yaratıldığını görmekteyiz. Bu bakımdan düzenlemeler arasındaki önemli farklılıklar ve normlar hiyerarşisinde uyumsuzluklar yönünden getirilen eleştirilere aşağıda yer verilmiştir.

A. Düzenlemeler arasındaki önemli farklılıklar:

Elbette uygulamadan doğan ihtiyaçlara göre yeni düzenlemeler yapılabilir veya yürürlükte olanların **üzerinde** de değişiklikler yapılabilir. Ancak kamu kurumları ve görevlilerini ilgilendiren aynı konu üzerinde yasa koyucunun ve kamu idarelerinin temel gerekçe ve kaynak düşüncelerinde belli bir paralellik ve benzerlik bulunması gerekir. Ancak **düzenlemelere** bakıldığında aralarında gerekçelendirilmesi güç olan **çok ciddi** farklılıklar bulunduğu görülmektedir.

Bu bakımdan dikkat çeken farklılıklar **şunlardır**:

1. TSK ile Emniyet ve **Gümrük** teşkilatları **yönünden yapılan düzenlemelerde yasa koyucunun idarî nitelikte olmayan, riskli ve özellikle silah kullanmak zorunda kalınması gibi çok önemli halleri**

⁴⁶ Yönetmelik madde 8.

içeren görevlerin icrası sırasında meydana gelen olaylarla ilgili hukukî yardım öngörülürken, Karayolları Teşkilatı yönünden riskli görevler yanında plan hazırlanması, araştırma ve geliştirme çalışmaları, peyzaj hizmetleri, malzeme seçimi ve temini, tapu sicil işlemleri, eğitim hizmetleri, veri ve bilgi derleme ile bunların basımı ve yayımı gibi tamamen idarî nitelikli iş ve işlemlerin⁴⁷ de hukukî yardım kapsamına alındığı görülmektedir. Bu tip faaliyetler hemen hemen tüm kamu kurumlarında yapılırken, bu görevler yönünden yalnızca Karayolları Teşkilatında çalışanlar için hukukî yardım **öngörülmüştür**.

2. Karayolları teşkilatı personeline yapılacak hukukî yardım kapsamında ödenen avukatlık ücreti ve dava masraflarının, yargılama sonunda hakkında mahkûmiyet kararı verilen personelden geri alınması öngörülmüş iken, diğer kamu kurumlarının hukukî yardım düzenlemelerinde yargılama sonucuna göre personele yapılan ödemelerin geri alınmasına ilişkin bir hükme yer verilmemiştir.

3. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu ile 211 sayılı TSK İç Hizmet Kanunu kapsamında hukukî yardım hem soruşturma aşamasında şüpheli konumunda hem de kovuşturma aşamasında sanık konumunda yapılabilirken, 2559 sayılı Polis Vazife Ve Selahiyet Kanunu ile 6001 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında hukukî yardım yalnızca kovuşturma aşamasında sanık konumunda iken yapılabilir.

663 sayılı Sağlık Bakanlığı Ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK kapsamında ise hem soruşturma hem de kovuşturma aşamalarında mağdur konumunda iken yapılabilir.

4. 3713, 211, 2559 ve 6001 sayılı kanunlar kapsamında ilgili kurum personelinin vekâlet verdiği avukatın ücretinin ödenmesine ilişkin düzenleme yapılmışken, 5607 sayılı Kanunda ilgili kuruma bizzat avukat sağlama yükümlülüğü verilmiştir.

663 sayılı KHK kapsamında ise bizzat kurumun kendi hukuk birimleri kadrolarında görevli avukat veya hukuk müşavirleri tarafından ve vekâletname aranmaksızın hukukî yardımın yapılması uygulanması getirilmiştir.

⁴⁷ 6001 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun madde 4.

5. 6001 sayılı Kanun kapsamında Karayolları Teşkilatı personeli için avukatlık ücreti yanında dava masraflarının da ödenmesi öngörülmüşken, diğer kamu kurumları personeli yönünden dava masraflarının ödenmesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

6. 3713 sayılı Kanun kapsamında yapılacak avukatlık ücreti ödemesi için Yönetmelik ile, yargılamayı yapacak mahkeme nevîne göre memur maaş katsayısının artışı paralelinde değişik oranlarda artan bir üst sınır hesaplaması içeren formül öngörülmüştür.

211 ve 2559 sayılı kanunlar kapsamında ise ilgili Yönetmeliklerinde, yargılamayı yapacak mahkeme için Avukatlık Asgari Ücret Tablosunda gösterilen miktarın 20 katını geçemeyeceğine ilişkin bir üst sınır getirilmiştir.

6001 sayılı Kanun kapsamında avukatlık ücreti için doğrudan Avukatlık Asgari Ücret Tablosunda gösterilen miktarda ödeme yapılması öngörülmüştür.

5607 sayılı Kanun kapsamında ise, mevcut düzenlemede avukatlık ücreti ödemesi için herhangi bir sınırlayıcı düzenlemeye yer verilmemiştir.

663 sayılı KHK kapsamında ise, müdafilik görevi kurumun kendi hukuk birimleri kadrolarında görevli avukat ve hukuk müşavirlerince yerine getirileceğinden kurum tarafından ödeme yapılmasına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır.

7. 3713 sayılı Kanun kapsamında üç avukata kadar ücret ödemesi yapılması imkanı getirilmiş iken, diğer düzenlemelerde yalnızca bir avukatın ücretinin ödenmesi öngörülmüştür.

8. Karayolları Teşkilatı yönünden kurumun en üst amiri olan Karayolları Genel Müdürünün anılan hukukî yardımı nasıl alabileceğine ilişkin mevzuatında münhasır bir düzenlemeye yer verilmiş iken, diğer kurumların ilgili mevzuatlarında en üst amirlerinin bu hukukî yardımdan nasıl yararlanabileceklerine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.⁴⁸

⁴⁸ Esasen ilgili mevzuatındaki temel şartların oluşması halinde kurumların en üst amirlerinin de diğer kurum personeli gibi bu hukukî yardımdan yararlanabileceklerine kuşku bulunmamaktadır. Ancak müracaat işlemi halledilebilir ise de,

B. Normlar hiyerarşisindeki uyumsuzluklar:

İnceleme konumuz kapsamında yer verdiğimiz kanun düzenlemelerinde üst norm olan Anayasa'ya aykırılık oluşturacak bir hususun bulunmadığı değerlendirilmektedir. Ancak yönetmelik düzenlemelerinde, dayandıkları kanun hükümlerine uyumsuzluk içeren hükümlere yer verildiği görülmektedir.

Anayasa'nın 124 ncü maddesi Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerinin, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelik çıkarabileceklerini düzenlemiştir. Dolayısıyla yürütme organlarının çıkaracakları yönetmelikler dayandıkları kanuna uyumlu olmalı ve değiştirme, daraltma veya genişletme niteliğinde bir düzenleme içermemelidir.

Doktrinde yönetmeliklerin üst norma aykırı düzenlenemeyeceğine ilişkin görüşlere yer verilmiş olup⁴⁹ Danıştay'ın yerleşik içtihatlarında da, yasa ile getirilen hakların normlar hiyerarşisinde daha aşağıda olan hükümlerle kısıtlanmasının üst hukuk normları ile tanınan hakların alt düzenlemelerle geri alınması sonucunu doğuracağı⁵⁰ ve bir normun kendisinden daha üst konumda bulunan ve dayanağını oluşturan bir norma aykırı veya bunu değiştirici nitelikte bir hüküm getirmesinin mümkün bulunmadığı⁵¹ belirtilmiştir.

Bu izahat ve Danıştay içtihatları ışığında normlar hiyerarşisi bakımından üst norma aykırı olduğu değerlendirilen yönetmelik düzenlemeleri şunlardır:

1. 3713 sayılı Kanunun 15 nci maddesi birinci fıkrasında "...avuk-

kurum amirlerinin emri ve yönetimi altında bulunan ast personelden oluşan komisyonların amirleriyle ilgili karar vermeleri yönetsel yapı hiyerarşisi yönünden uygun olmayacağından ve 3713 sayılı Kanun ve Yönetmeliği çerçevesinde olduğu gibi onay makamlarının kendi işlemlerini onaylaması da idare hukuku prensiplerine uygun düşmeyeceğinden bu konuda Karayolları Teşkilatı haricindeki kurumlar yönünden, mevzuatlarında boşluk bulunduğu değerlendirilmektedir.

⁴⁹ E. Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, Ankara 2004, s.248; B. TanöR-N. Yüzbaşıoğlu, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2004, s.381; K. Gözler, Anayasa Hukukuna Giriş, Ekin Yayınları, 19. Baskı, Bursa 2012, s.326.

⁵⁰ Danıştay 8 nci Daire, T:21.03.2006, Esas No:2005/1546, Karar No:2006/1123; 8 nci Daire, T:07.10.2005, Esas No:2004/2430, Karar No:2005/3943.

⁵¹ Danıştay 13 ncü Daire, T:06.06.2012, Esas No:2009/4475, Karar No:2012/1589.

katlık ücret tarifesine bağlı olmaksızın yapılacak ödemeler...” şeklinde yer verilen ifadeden, yasa koyucunun bu konuda bir sınırlama yapılmaması yönünde iradesini açık olarak ortaya koyduğu görülmektedir. Ancak bu maddeye istinaden çıkarılan Yönetmeliğin 7 nci maddesi birinci fıkrası⁵² ile yapılan ve kanun hükmünü daraltıcı nitelikteki düzenlemede, dayanağı belirsiz bir hesaplama şekliyle kanunla tanınan bir hakkın daraltılması suretiyle kısıtlanması yoluna gidildiği ve böylece normlar hiyerarşisi içerisinde üst norma uyumlu olmayan bir düzenlemenin getirildiği kanaatindeyim.

2. 2559 sayılı Kanunun Ek Madde 9’un düzenleniş sistematığı itibariyle ikinci fıkrasında yer alan hukukî yardımın yapılabilmesi, birinci fıkrasında belirtilen görevlerin ifası sırasında silah kullanılması şartına bağlanmış olmasına rağmen, Yönetmelikte silah kullanma şartına yer verilmemiş olması nedeniyle burada Yönetmeliğin Kanunu genişletici düzenleme içerdiği ve bu yönüyle de Yönetmeliğin Kanuna uyumlu olmadığı değerlendirilmektedir.

3. Aynı şekilde 211 sayılı Kanunun 87 nci maddesi VII nci bendinde silah kullanmak zorunda kalan asker kişilere hukukî yardım yapılması öngörülmüşken, Yönetmeliğinde silah kullanmak zorunda kalınması şartına yer verilmediği görülmekle, burada da Yönetmeliğin Kanun hükmünü genişletici düzenleme getirdiği düşünülmektedir.

4. 211 sayılı Kanunun 87 nci maddesi VII nci bendine istinaden çıkarılan Yönetmeliğin 1 nci maddesi ile 4/1-a bendinde, Kanunda sayılan karakol, karakol nöbetçisi, devriye, nakliyat muhafazası hizmetleri ve asayiş temin görevleri yanında kaçakçılığın men, takip ve tahkik görevleri ile önleyici, caydırıcı, düzenleyici, koruyucu ve adli görevler de sayılmak suretiyle hukukî yardım yapılabilecek görev çeşitleri daha da arttırılmak suretiyle, burada kanunu genişletici nitelikte bir düzenleme yapıldığı değerlendirilmektedir.

5. 211 sayılı Kanunun VII nci bendi ile 2559 sayılı Kanunun Ek Madde 9 ikinci fıkrasında “avukat tutma ve ücretlerinin ödenmesi usul ve esaslarının” yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüş olup, bu iki Kanun hükmüne dayanılarak çıkarılan her iki yönetmeliğin 4 ncü

⁵² Yönetmeliğin 7 nci maddesi birinci fıkrası için bkz. yukarıda 8 No’lu Dip Not.

maddeleri ikinci fıkralarında bazı suçlar sayılmak suretiyle belirtilecek, bu suçlar nedeniyle avukatlık ücreti ödenmeyeceği hükme bağlanmıştır.

Anılan kanunların hükümlerine bakıldığında, personele isnat edilecek suçlar yönünden herhangi bir ayırım yapılmadığı ve polisler yönünden İçişleri Bakanlığınca, asker kişiler yönünden ise mensup oldukları Bakanlıkça durumu uygun görülenlerin avukatlık ücretlerinin ödeneceği belirtilmiştir.

Ancak anılan yönetmeliklerde peşinen bir hüküm düzenlenip bazı suçlar yönünden değerlendirme yapılması dahi yasaklanarak yardım kapsamı dışında bırakılmak suretiyle her iki yönetmelikle, dayandıkları Kanun hükümlerini daraltıcı nitelikte düzenleme getirildiği değerlendirilmektedir.

IV. Sonuç :

Bazı kamu kurumlarında belirli vazifeleri yürüten personelin bu görevlerini yaparken meydana gelen olaylar çerçevesinde haklarında bir soruşturma veya kovuşturma yapılması halinde, kamu imkânlarından onlara hukukî yardım yapılmasını öngören düzenlemeler yapılmıştır.

Bünyesinde yüksek risk barındıran görevler ile karar süreci kısa olup belli süre muhakeme yapma ve düşünme zamanı kullanılmayan türden icracı görevler bakımından, vazifelerini icra ederken kendilerini çok ağır baskı altında hissedip görevlerini endişe içerisinde yapmalarını önlemek için kurumu tarafından kamu görevlilerine hukukî yardım yapılmasının öngörülmesi yönetim ilkeleri açısından anlaşılabilir olmakla birlikte araştırma, planlama, temin, eğitim ve yayın gibi her kamu kurumunda bulunan rutin ve yaygın faaliyetler kapsamında yapılan vazifeler için bazı kamu kurumu personeli yönünden ayrıcalık oluşturacak şekilde düzenleme yapılmasının anlaşılabilir olmadığı değerlendirilmektedir.

Kamu kurumları arasında yardım koşulları ile ödeme miktar ve usulleri arasında önemli farklılıkların bulunması, düzenlemelerin kurumlar arasında belli bir koordinasyon olmaksızın yapıldığını ortaya koymaktadır.

Yapılan düzenlemelerin kapsamı ile üzerlerinde daha sonradan yapılan değişikliklere bakıldığında ise, bazı kurumların hukukî yardım imkânlarını genişletmeye çalıştıkları, bazılarının da bu imkânı daraltmaya çalıştıkları görülmektedir.

Bu tespitler, esasen devletin kamu görevlilerine hangi hal ve şartlarda hukukî yardım yapılması gerektiğine yönelik üst bir perspektifinin bulunmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, bu konuda belli prensip ve ilkeler gözetilmeden her kamu kurumunca ayrı bir perspektif ile hareket edilerek bir düzenleme dağınıklığı ve keyfiyeti ile mevzuatların yapıldığı, keza ikincil mevzuatlarda da idari karar mercilerine yeterli objektif kural ve sınırlamalar getirilmediği, aksine geniş takdir hakkı tanındığı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Gözler Kemal, Anayasa Hukukuna Giriş, Ekin Yayınları, 19. Baskı, Bursa 2012.
Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, Ankara 2004
Tanör Bülent/Yüzbaşıoğlu Necmi, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2004.
Danıştay 8 nci Daire, T: 21.03.2006, Esas No:2005/1546, Karar No:2006/1123.
Danıştay 8 nci Daire, T: 07.10.2005, Esas No:2004/2430, Karar No:2005/3943.
Danıştay 13 ncü Daire, T: 06.06.2012, Esas No:2009/4475, Karar No:2012/1589.
01.07.1992 tarih ve 21271 sayılı Resmi Gazete.
20.04.2012 tarih ve 28270 sayılı Resmi Gazete.
26.07.2014 tarih ve 29072 sayılı Resmi Gazete.
www.mevzuat.gov.tr/Yonetmelikler.aspx.